

УДК 371.134+376.64

Ірина Манохіна

**ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ
З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ
БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ**

У статті теоретично обґрунтовано сутність тренінгової роботи, проаналізовано методичні основи та основні переваги використання тренінгового методу у підготовці майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Сформульовано суттєві відмінності даного інтерактивного методу від традиційних форм навчання; визначено основні етапи методики проведення тренінгу; перераховано навички, уміння та якості, які формуються у процесі тренінгу.

Ключові слова: соціальний педагог, діти-сироти, готовність, тренінг.

Вища освіта України, орієнтуючись на європейські стандарти і принципи Болонського процесу, потребує впровадження інноваційних технологій. Крім того, зростає сектор освітніх послуг, який вимагає якісних змін у концептуальній базі професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників. На сьогодні актуальною є проблема розробки ефективних педагогічних технологій і впровадження їх у навчальний процес.

Важливо, щоб уже під час навчання у вищій школі у студентів формувалися необхідні професійно-педагогічні знання, уміння та навички. Ряд науковців стверджують, що цю проблему можна вирішити, власне, не за рахунок збільшення аудиторного навчання, а, насамперед, шляхом удосконалення організаційних форм навчальної роботи, використання й удосконалення у навчальному процесі активних методів навчання як головної складової інноваційних технологій. Процес розвитку необхідних вмінь і навичок можна суттєво скоротити за допомогою інтенсивних тренувань, в яких моделюються елементи основних завдань професійної діяльності.

Вважаємо, що найбільший ефект у формуванні готовності майбутнього соціального педагога до роботи з дітьми-сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування надає метод тренінгу, що базується на розумінні особистості того, хто навчається, як активного учасника подій, що наближаються до реальних.

Аспекти застосування тренінгів у професійній підготовці майбутніх фахівців висвітлюються у працях Н. Бамбурак, Е. Берна, Л. Петровської, К. Роджерса, К. Фопель. Все більшу увагу науковців привертають питання формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів за

допомогою тренінгових технологій.

Варто зазначити, що за останні роки чимало педагогів присвятили свої дослідження розробці теоретичних та методичних аспектів організації та проведення тренінгів. Зокрема, проблеми розвитку професійних якостей майбутніх викладачів на основі тренінгів були у центрі уваги В. Федорчук [5]. Розвиток комунікативних умінь засобами тренінгів досліджували В. Киричок [3], А. Панфілова [4].

Проте сьогодні немає ґрунтовних соціально-педагогічних досліджень, які б висвітлювали теоретичні та методичні аспекти застосування тренінгових технологій навчання у формуванні готовності соціальних педагогів до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Саме тому актуальність і соціальна значимість дослідження означеної нами проблеми з позицій соціальної педагогіки не викликає ніяких сумнівів.

Мета статті – проаналізувати сутність та основні переваги використання тренінгового методу у підготовці майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Тренінг – (від англ. «to train» – вчити, тренувати) це форма спеціально організованого спілкування, психологічний та педагогічний вплив якого ґрунтується на активних методах групової роботи.

Тренінгова група – це спеціально створена група, учасники якої за сприяння ведучого (тренера) включаються в інтенсивне спілкування, спрямоване на досягнення визначеної мети та виконання поставлених завдань.

У контексті нашого дослідження ми пропонуємо використовувати поняття «соціально-педагогічний тренінг» як форму спеціально організованого спілкування, дія якого заснована на активних методах групової роботи.

Слід зазначити, що тренінг має свої «атрибути». До них належать: тренінгова група; тренінгове коло; спеціально обладнане приміщення та приладдя для тренінгу (фліпчарт, маркери тощо); тренер; правила групи; атмосфера взаємодії та спілкування; інтерактивні методи навчання; структура тренінгового заняття; оцінювання ефективності тренінгу.

Перш за все, необхідно зауважити, що тренінг суттєво відрізняється від традиційних форм навчання. Традиційне навчання за своєю суттю є формою передачі інформації та засвоєння знань, воно орієнтоване здебільшого на правильну відповідь, відтворення навчального матеріалу. На відміну від традиційних, тренінгові форми навчання орієнтовані на запитання та пошук, вони повністю охоплюють весь потенціал студента: рівень та обсяг його соціальної, емоційної та інтелектуальної компетентності, самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії. Звичайно, традиційну форму передачі знань не можна витіснити

з навчального процесу майбутніх фахівців, проте у світі швидких змін, стрімкої і безперервної заміни старих знань новими традиційна форма навчання має більш вузькі рамки застосування.

На думку І. Беґа, тренінг є «складовою підготовки спеціалістів різного профілю – керівників, педагогів, лікарів, новим напрямом, що передбачає загальний вплив на особистість, створює оптимальні умови для регуляції цілісного організму, а також сприяє підвищенню емоційної стійкості випускників вищих навчальних закладів» [1].

Ми погоджуємось з думкою З. Бондаренко з приводу того, що використання тренінгів у підготовці майбутніх соціальних педагогів дає можливість «реалізувати потребу майбутніх фахівців у спілкуванні, груповій взаємодії, прямому й опосередкованому впливі на інших людей» [2].

Соціально-педагогічний тренінг поєднує у собі мистецтво аргументації, пошуку істини, знаходження шляхів розв'язання проблеми, подолання труднощів у розумінні, прагнення до перманентної самоосвіти.

Під час соціально-педагогічного тренінгу створюється неформальне, невимушене спілкування, яке відкриває перед студентами безліч варіантів розвитку та розв'язання проблем, що постають перед ними.

Тренінг є одночасно спілкуванням, цікавим процесом пізнання себе та інших, ефективною формою опанування знань, інструментом для формування умінь і навичок, формою розширення досвіду.

Щодо методики проведення тренінгу, ми пропонуємо здійснювати планування видів діяльності поетапно, розподіляючи їх за трьома структурними підрозділами: вступна, основна та заключна частини.

Вступна частина складається зі знайомства та презентації членів групи; засвоєння принципів та правил роботи під час тренінгу; визначення мети та завдань; мотивації учасників; з'ясування очікуваних результатів членів групи.

Основна частина включає самодіагностику та поглиблений самоаналіз; з'ясування напрямів особистісного або групового розвитку; засвоєння соціально-педагогічних вмінь та їх автоматизацію.

Заключна частина зводиться до підведення підсумків; рефлексії емоційного стану та почуттів; зняття напруги шляхом використання релаксаційних вправ; завершення заняття.

Якщо говорити про основні завдання даного інтерактивного методу, то найбільш важливими серед них є такі:

- інформування та набуття учасниками тренінгу нових професійних навичок та умінь;
- опанування нових технологій у соціально-педагогічній сфері;
- зменшення небажаних проявів поведінки, стилю неефективного спілкування;
- формування у студентів позитивного ставлення до життя;
- пошук ефективних шляхів розв'язання поставлених проблем;
- здобуття альтернативної вищої освіти.

Переконані, що тренінг, як один із методів активного творчого навчання, повинен широко використовуватися у підготовці майбутніх соціальних педагогів, оскільки він сприяє більш ефективному розвитку професійних та особистісних якостей, необхідних майбутньому спеціалісту.

Соціально-педагогічний тренінг повинен мати практичну спрямованість, ґрунтуватися на інтенсивному підході, виховувати у майбутніх фахівців спрямованість на самопізнання, що, у свою чергу, сприятиме формуванню готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності.

Використання тренінгу передбачає дотримання ряду принципів, таких як: конфіденційність; активність кожного учасника; можливість отримати зворотній зв'язок, який має бути аргументованим, інформативним, персоніфікованим та образним; довірливе та відкрите спілкування; правило «стоп» як можливість припинити спілкування, якщо воно виявилось неефективним; правило «тут і тепер»; усвідомлення як ведучим, так і учасниками відповідальності за результативність навчального процесу [2].

Слід зауважити, що завдяки соціально-педагогічному тренінгу формуються навички та уміння, які є фундаментальними у професійній діяльності майбутнього соціального педагога. До таких можемо віднести:

- входження в контакт;
- орієнтація в проблемній ситуації партнера;
- вирівнювання емоційного напруження співрозмовника;
- аргументація та узгодження інтересів.

Використовуючи тренінгові заняття під час формування соціально-педагогічних навичок роботи у майбутніх фахівців, необхідно так організувати діяльність студентів, щоб у кінцевому результаті досягти найважливішої мети: формування готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності. Крім того, застосовуючи даний метод у навчальній практиці, ми розвиваємо у студентів такі якості:

- відкрите висловлювання почуттів;
- руйнування рольових стереотипів;
- сенсibiliзацію навичок сприйняття;
- поглиблення почуття відповідальності;
- усвідомлення власних мотивів діяльності;
- адекватне сприймання себе та інших учасників тренінгу;
- активний контакт і співробітництво з іншими членами групи.

Учасники соціально-психологічного тренінгу під час занять, оволодіваючи різними способами міжособистісної взаємодії, стають компетентнішими у сфері спілкування. Це особливо важливо сьогодні, оскільки відбулась значна інтенсифікація відносин у сфері спілкування. Подібне явище викликане подальшим розширенням і поглибленням спеціалізації практично у всіх галузях людської діяльності.

Впевнені, що організація соціально-педагогічного тренінгу в системі

соціально-педагогічної освіти сприяє:

– розвитку у студентів дивергентного мислення, адже під час тренінгу учасник знаходиться під впливом різноманітних ідей, думка одного студента може стимулювати думку іншого;

– розвитку у майбутніх соціальних педагогів атракції, емпатії, педагогічної техніки, динамізму особистості;

– створенню ситуації успіху: коли самі студенти є ініціаторами ідей, з'являється прагнення вдосконалити їх якість, виявити «успішну ідею»: найбільш раціональну, оптимальну, оригінальну, доцільну в певній соціально-педагогічній ситуації.

Даний інтерактивний метод у кінцевому результаті повинен сформуванати у майбутніх фахівців прагнення до засвоєння знань, до самостійного розв'язання соціально-педагогічної проблеми, тренування вмінь та формування власної позиції.

Підсумовуючи вищесказане, можемо зробити висновок, що використання такого методу навчальної роботи, як тренінг, є досить ефективним при підготовці соціальних педагогів до майбутньої професійної діяльності.

Переконані, що проведення тренінгу у підготовці майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, дозволить винести цей метод за рамки лабораторних умов та істотно розширити сферу застосування активних групових методів у реальній соціально-педагогічній практиці.

Перспективу подальших досліджень у цьому напрямі ми вбачаємо у розробці та реалізації тренінгових програм підготовки кваліфікованих соціальних педагогів до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: когнітивно-практичні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Бондаренко Зоя Петрівна. – К., 2008. – 247 с.
3. Киричок В. Тренінги та розвиток комунікацій / В. Киричок // Відкритий урок. – 2006. – № 1. – С. 51–61.
4. Панфилова А. П. Тренінг педагогического общения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А. П. Панфилова – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 336 с.
5. Федорчук В. М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетенції викладача» : навчально-методичний посібник / В. М. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2004. – 240 с.